

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

На жаль, наслідки екологічних проблем наша країна буде відчувати ще десятиліття.

За результатами проведеного навчального соціологічного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Молодь вважає, що забруднення річок, ставків, акваторії морів та знищення дикої природи через спричинені обстрілами лісові пожежі несуть значну загрозу для цілої країни. На думку респондентів, забруднення річок та акваторії моря – критичний наслідок для Одеського регіону.
2. Молодь хвилює питання екології, війни та наслідки, які вона може вона принести країні та Одеському регіону зокрема. Студенти цілком розуміють, яку шкоду та загрозу несуть військові дії країни-терориста на наше навколишнє середовище.
3. Молодь зацікавлена жити в чистому навколишньому середовищі та в мирній країні. Більшість опитуваних свідомі та відповідальні, їх хвилює питання довкілля, адже це має прямий вплив на якість їхнього життя та здоров'я. Але є і ті, хто не усвідомлює всю важливість теми екології, не переймається екологічними наслідками, до яких може призвести війна.

Література:

1. Webster's new world dictionary of the American Language. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
2. Безпека під час війни. Офіціальний сайт міста Одеса. URL: <https://omr.gov.ua/ru/news/228946/>
3. Лагода Ю. О. Екологічні наслідки російського повномаштабного вторгнення. // Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Тернопіль, 4 листопада, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. 294 с.

*Параджук Олена,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, ОНП «Філософія»
соціально-гуманітарний факультет,
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

РИЗИКИ СОЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

В умовах технологічного та технічного розвитку територія у сенсі традиційного почуття географічно ідентифікованого місцезнаходження більше не становить всього «соціального простору», в якому відбувається діяльність людини, груп та спільнот як суб'єктів суспільства. У цьому сенсі глобалізація

відноситься до поширення нових різноманітних форм поза-територіальної соціальної діяльності соціальних суб'єктів. Тобто технологічний та технічний революційний прорив, екологічна ситуація і ризикогенна глобальна динаміка розвитку політичних та економічних елементів та інститутів суспільства вирівняли соціальних суб'єктів у різних галузях Земної кулі в плані їх рівності перед різними ризиками, що народжуються та існують у сучасному нестабільному суспільстві. В результаті сучасний соціальний простір стає простором високого ризику. У цьому соціальному просторі високого ризику існування практично кожного соціального суб'єкта стає – як індивідуального, так і колективного – все більш схильне до ризику. У свою чергу, не тільки існування практично кожного суб'єкта стає ризикогенним, а й самі суб'єкти активно провокують появу різних ризиків, намагаючись вижити у нетрях «суспільства ризику». Одним із суттєвих шляхів можливої мінімізації ризику є спроба максимально раціоналізувати діяльність соціальних суб'єктів. Раціоналізація соціальної реальності одна із основних трендів, процесів розвитку як суспільства класичного модерну, і суспільства так званого «другого модерну».

У процесі еволюції суспільства, на думку М. Вебера, людська активність дедалі більше проявляє себе як соціальна дія, а суспільство, своєю чергою, також дедалі більше інтелектуалізується і раціоналізується. «Зростаюча інтелектуалізація та раціоналізація не означають зростання знань про життєві умови, в яких доводиться існувати. Вона означає щось інше: люди знають і вірять у те, що варто тільки захотіти, і в будь-який час все це можна впізнати; що, отже, принципово немає ніяких таємничих сил, які тут діють, що, навпаки, всіма речами в принципі можна опанувати шляхом розрахунку» [1, с. 713-714]. Отже, у своїй теорії соціальної раціоналізації М. Вебер представляє цілеспрямовану людську активність, яка описується ним як «соціальна дія», як одна з рушійних сил розвитку суспільства, як суттєва рушійна сила історичного процесу.

Саме наростаюча в наші дні швидкість процесу інтелектуалізації та раціоналізації різних соціальних практик та всього суспільного життя в цілому показує зростання ролі людської активності, спрямованої по раціональному руслу з метою досягнення індивідуальних, колективних та суспільних цілей [2, с. 3-25]. При цьому все ж таки виникає питання; наскільки раціоналізація та інтелектуалізація соціального життя дозволяють мінімізувати ризики, що виникають? Відповідь це питання неоднозначне. Технізація та інтелектуалізація соціальних практик, що спостерігаються сьогодні, безумовно, полегшують життя людини у рутині повсякденних турбот. Але ці процеси ускладнюють інституційний рельєф і культурний ландшафт соціального простору суспільства другого модерну. Також ці процеси у межах соціального простору змінюють диспозиції соціальних інститутів та інших елементів суспільства.

Нарешті, з'являються нові соціальні суб'єкти як діячі та як актори процесів, що відбуваються у соціальному просторі. При цьому значущість і вагомість

певних колективних соціальних суб'єктів у процесі соціальної еволюції з часом змінюється: одні владні еліти та класи змінюють інші, склад соціальних страт істотно змінюється. Ще помітнішим є цей процес у часи революційних за своїм характером стрибків, які, на перший погляд, здаються хаотичними.

У роботі Дж. Уррі «Глобальна складність» досліджується, яким чином ідеї хаосу і складності можуть допомогти проаналізувати глобальні процеси, що відбуваються в наші дні [4]. Британський дослідник стверджує, що є великі переваги у мисленні про глобальні процеси таким чином. Ідея складності підкреслює, що системи збалансовані між порядком та хаосом, що система не обов'язково рухається до рівноваги і що події є непередбачуваними та незворотними у їхніх ефектах.

Отже, конкретні події можуть мати несподівані наслідки, часто віддалені в часі та просторі від місця, де вони сталися. При цьому ці наслідки цих подій можуть мати ризикогенний характер. Дж. Уррі проводить різницю між «глобальними мережами» («жорсткою структурою») і «глобальними пластичними течіями» і показує, як форми глобального виникнення розвиваються зі складних відносин між цими мережами і пластичними «поточними» трансформаціями. Він поетапно викладає наслідки надмірної глобальної складності нашого розуміння суспільного порядку. Дослідник говорить про те, що надмірна складність вимагає від нас переформулювати основні категорії соціології та відкинути тезу про глобалізацію, яка є надмірно уніфікованою, домінуючою та недвозначною у її ефектах [4, р. 56-58].

Глобальні системи завжди «знаходяться на межі хаосу», тобто вони (глобальні системи) пов'язані з невизначеністю, а отже, вони є ризикогенними. Сучасне суспільство масово продукує ризик та ризикогенні процеси в соціокультурній системі. І ця ситуація більшістю соціальних суб'єктів сприймається як «нормальна», вони сприймають її як певну даність, змиряючись з тим, що соціальні інститути еволюціонують з прискоренням і змушені трансформуватися під тиском політичної, економічної сфер, динаміка у яких досягла дуже високих швидкостей, надшвидкостей. Ці динамічні особливості життя задають новий, досі небачений масштаб проліферації інститутів влади, влада ділиться і розпадається на інститути, які раніше забезпечували зовсім інші соціальні потреби. Так, наприклад, у ХХ столітті сформувалася «четверта влада» – засоби масової інформації, які в демократичному суспільстві мають відому самодостатність і відносну свободу дії.

Соціальні інститути змінюються у зв'язку з владою, вони взагалі, під впливом надвисокої динаміки деформуються у всіх сферах життя. Особливо помітними стають традиційні, жорсткі інерційні інститути, які в таких умовах опиняються під сильним тиском і або змушені переживати періоди зламу і перескладання або природним шляхом цього не відбувається і в тому випадку, якщо ці інститути становлять значну частину соціальної системи, вони починають формувати потужний соціальний запит на фундаменталізацію,

традиціоналізм чи інші форми архаїзації, здатні забезпечити збереження та консервацію цих інституцій.

Такий запит на традиційну сім'ю сьогодні можна легко виявити в українському суспільстві, причому саме цей запит сформульований політичними інструментами, що може відбуватися і по-іншому. І, незважаючи на виражену наявність такого запиту, інститут сім'ї частково продовжує трансформуватись, тому що він має відповідати на виклики часу. І сам запит на традиціоналізм не допомагає «повернути» все суспільство загалом чи цілий інститут сім'ї у минулі «традиційні» стани. Частина цього інституту примусово фіксується законодавчим, моральним, релігійним чи іншим нормативним засобом. А решта цього інституту продовжує видозмінюватися і «наздоганяти» економічну, техногенну чи інші соціокультурні сфери. І цей розрив породжує суттєвий ціннісний, моральний (чи навіть політичний) конфлікт між людьми та цілими соціальними групами.

В результаті проліферації виникає безліч найрізноманітніших сучасних та традиціоналістських інститутів та їх комбінацій, кожен з яких відповідає запиту якоїсь частини суспільства, задовольняє потреби соціальної групи та має своїх прихильників. Це стосується і гендерних, і владно-політичних, і економічних, та будь-яких інших відносин. У «складному» суспільстві це багаторазове, експоненційне збільшення інститутів супроводжується тиском інформаційної сфери, технізацією соціальних практик, тобто, робить єдність та уніфікацію у соціальній сфері великою, практично нерозв'язною проблемою. Оскільки різні інститути відповідають різним потребам, які суперечать одна одній, цілком закономірно й те, що ці інститути часто виявляються взаємовиключними, де вони вписуються в єдину гармонійну картину соціальної одноманітності. Різноманітність, внутрішня інституційна суперечливість сучасного суспільства, його неоднорідність та непрозорість – живильне середовище для підвищення конфліктогенності та ризикогенності.

При цьому ЗМІ відіграють вирішальну роль у конституюванні та поданні ризику в сучасних суспільствах. Перехід від індустріального суспільства до суспільства ризику, що включає активну критику сучасності, використовує численні опосередковані дискурси, що породжують невизначеність. Тому необхідно проаналізувати різні процеси, пов'язані із постановкою конфронтації між основами модернізації та її ефектом. Засоби масової інформації відіграють ключову роль у створенні та озвучуванні конфліктів розподілу, породжених переходом у суспільство ризику, а також у їх легітимації та контролі. Засоби масової інформації за допомогою створення, напряду, упаковки та маркетингового ефекту можуть за відсутності тісніших взаємопов'язаних соціальних і культурних просторів традиційних інститутів, сприяти інтеграції нових груп солідарності або відобразити ідеологічну стурбованість існуючих соціальних суб'єктів. У зв'язку з цим практично завжди необхідно аналізувати дискурси, створені засобами масової інформації для рефлексивної модернізації, а також ідеологічні передумови цих дискурсів, які дають важливі

підказки для ознайомлення з політичними, регіональними та матеріальними непередбаченими обставинами, які формують їх та їхню трансляцію та прийом [3, р. 31-34].

У наші дні ризик перетворився на один із провідних факторів життєдіяльності соціального суб'єкта в умовах трансформацій глобального простору. Він знайшов нові кількісні, як індивідуальні та групові, так і національні та наднаціональні, і навіть глобальні аспекти. Змінився і якісний характер ризику, він із негативного феномену перетворився на постійного супутника життя людини, на економічне благо, на товар, який купують і споживають мільйони людей. Значною мірою характер ризику детермінований напрямом розвитку суспільства та тією надшвидкісною динамікою, яку задає це суспільство. А також інституційними та ціннісними трансформаціями, які супроводжують ці динамічні зміни.

Література:

1. Вебер М. *Наука как призвание и профессия*. Избранные Произведения. Москва: Прогресс, 1990. С. 713-714.
2. Хабермас Ю. Модернизация как общественная рационализация: роль протестантской этики. *Социологическое обозрение*. 2010. Т. 9. № 3. С. 3-25.
3. Pillai M. T. The Mullaperiyar Dam: Risking Media, Mediating Risk. *Journal of Creative Communications*. 2012. V. 7. № 1-2. P. 31-52
4. Urry J. *Global Complexity*. Cambridge: Polity Press, 2003. 172 p.

Врайт Галина,

*канд. філос. н., доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності*

Данильчук Крістіна,

*студентка 3-го курсу спеціальності менеджмент соціокультурної
діяльності, соціально-гуманітарного факультету*

Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

Сучасна система освіти в Туреччині почала розвиватися після проголошення республіки у 1923 році. До революції Ататюрка більшість навчальних закладів були зосереджені в містах і перебували в руках релігійних установ. Після проголошення республіки всі навчальні заклади перейшли під контроль держави, а освіта мала світський характер. Загальну обов'язкову безкоштовну початкову освіту було запроваджено у 1924 році, а спільне навчання на всіх рівнях – у 1927 році [2].

У квітні 1928 року президент Мустафа Кемаль Ататюрк створив Комісію з питань алфавіту. Оновлена Туреччина стала світською державою, а президент